

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Relationele en seksuele vorming speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Om scholen hierbij te ondersteunen, zijn er verschillende lesmethodes beschikbaar die door het RIVM zijn erkend. Deze erkenning houdt in dat methodes zijn beoordeeld op kwaliteit, effectiviteit en wetenschappelijke onderbouwing. Het gebruik van erkende methodes vergroot de kans dat leerlingen betrouwbare en passende informatie krijgen en dat lessen impact hebben en effectief bijdragen aan een gezonde en respectvolle ontwikkeling. Tegelijkertijd is het van belang dat relationele en seksuele vorming niet incidenteel wordt aangeboden, maar deel uitmaakt van een doorlopende leerlijn en structureel is ingebed in het curriculum.

Deze vergelijking toont verschillen en overeenkomsten tussen erkende lesmethodes met een doorlopende leerlijn voor het basisonderwijs op het thema Relaties en Seksualiteit. Het doel van deze vergelijking is om scholen en Gezonde School-adviseurs te informeren en te helpen bij het maken van een keuze passend bij de visie en het profiel van de school. Benieuwd naar het volledige erkend lesaanbod kijk dan op Gezondeschool.nl

	Kriebels in je buik	Wonderlijk gemaakt	Veiligwijs
Eigenaar	Rutgers	Driestar educatief	Zorg voor Seksualiteit
Website	www.kriebelsinjebuik.nl	www.wonderlijkgemaakt.nl	www.veiligwijs.nl
Erkenningsniveau	Goed onderbouwd**	Goed beschreven*	Goed onderbouwd**
Doelgroep	Kinderen van groep 1 tot en met 8 van het primair onderwijs (alle denominaties, openbaar en bijzonder onderwijs).	Kinderen van groep 1 tot en met 8 van het primair onderwijs. Met de benadering van relationele en seksuele vorming vanuit waarden en christelijke principes vindt de methode met name aansluiting bij christelijke basisscholen.	Kinderen van groep 1 tot en met 8 van het primair onderwijs (openbaar en identiteitsgebonden)
Doorlopende leerlijn	Groep 1 t/m 8	Groep 1 t/m 8	Groep 1 t/m 8

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Insteek

Brede aanpak van relationele en seksuele vorming

In deze benadering is er aandacht voor verschillende perspectieven en worden, naast waarschuwende en beschermende boodschappen, de positieve kanten van seksualiteit en relatievorming belicht. Er is aandacht voor lichamelijke ontwikkeling, zelfbeeld, relationele en seksuele vorming, sekse-, gender- en seksuele diversiteit, voortplanting, (online) en (veilig) seksueel gedrag, wensen, grenzen en consent.

Risico-preventie aanpak met onderdelen uit de brede aanpak.

Er is aandacht voor lichamelijke ontwikkeling, zelfbeeld, relationele vorming, seksuele diversiteit, genderdiversiteit, (online) seksueel gedrag, seksuele weerbaarheid en respect.

De holistische of complete (comprehensive) aanpak met onderdelen uit de risico-preventie aanpak.

Doel

Het bevorderen van een gezonde en veilige relationele en seksuele ontwikkeling van kinderen van 4 tot 12 jaar.

Bijdragen aan een positief zelf- en lichaamsbeeld, bevorderen van respectvolle omgang, wensen en grenzen leren aangeven en die van anderen herkennen en respecteren, preventie van ongezond en seksueel grensoverschrijdend gedrag, bespreekbaar maken van ontwikkelingen en vragen rondom vriendschap, relaties, intimiteit en seksualiteit en hulp leren vragen.

Het bevorderen van gezonde relationele en seksuele vorming en weerbaarheid van kinderen van 4 - 12 jaar vanuit een christelijke levensvisie.

Het bevorderen van een gezonde relationele en seksuele vorming van kinderen tussen de 4 en 12 jaar.

Kinderen weten wat onder relaties en seksualiteit wordt verstaan en gaan respectvol met zichzelf en elkaar om. Daarnaast zijn kinderen weerbaar, zij kunnen hulp vragen, hun eigen wensen en grenzen bewaken en veilige keuzes maken. Kinderen denken na over de waarden liefde, zorg, respect en veiligheid en wat die voor hen betekenen. Ook leren zij om rekening te houden met de ander.

Opbouw

De lessen zijn onderverdeeld in vier thema's die samen een doorgaande lijn vormen van leerjaar 1 t/m 8:

- Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld.
- Voortplanting en gezinsvorming.

De lessen zijn gekoppeld aan vier doorgaande leerlijnen ('rode draden') die elk verbonden zijn aan kernwaarden en christelijke uitgangspunten.

De doorgaande leerlijnen betreffen:

1. Zelfbeeld (hoofdoelen: Waardigheid en verwondering)

Opbouw van de hoofdthema's:

Gr. 1/2: Jezelf zijn

Gr. 3/4: Bekend worden met

Gr. 5/6: Begrijpen

Gr. 7/8: Voorbereiden

Door het kind te bevestigen, te informeren, te begeleiden en voor te bereiden wordt er bijgedragen aan het ontwikkelen van een positief zelfbeeld en de vaardigheden om veilige keuzes te kunnen maken. (Voor lesopbouw en doelen zie leskaternen.)

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Opbouw (vervolg)

- Sociale en emotionele ontwikkeling.
- Wensen en grenzen.

2. Duurzame relaties (hoofddoelen: Liefde en trouw)
3. Sociale normen (hoofddoelen: Respect en verantwoordelijkheid)
4. Weerbaarheid (Hoofddoelen: Zelfbeheersing en moed).

Waardegerichte benadering met vier waarden die centraal staan:

1. **Respect:** ik respecteer mezelf - en ik respecteer de ander
2. **Liefde:** ik houd van mezelf - en ik heb oog voor de ander
3. **Zorg:** Ik zorg goed voor mezelf - en ik zorg voor de ander
4. **Veiligheid:** Ik kan mezelf beschermen - en ik houd rekening met wat veilig is voor de ander

Aansluiting bij kerndoelen

34. De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.
35. De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht.
37. De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
38. De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.
41. De leerlingen leren over de bouw van planten, dieren en mensen en over de vorm en functie van hun onderdelen.

34. De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.
35. De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht.
37. De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
38. De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.
41. De leerlingen leren over de bouw van planten, dieren en mensen en over de vorm en functie van hun onderdelen.

34. De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.
35. De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht.
37. De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
38. De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.
41. De leerlingen leren over de bouw van planten, dieren en mensen en over de vorm en functie van hun onderdelen.

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Didactische aanpak

Toegankelijk, inclusief en (cultuur)sensitief taal- en beeldgebruik dat aansluit bij de leeftijd en leefwereld van kinderen met verschillende achtergronden (bv cultureel en/of religieus divers, afkomst, kinderen met een beperking). De lesmethode is erop gericht om kinderen in staat te stellen kennis, taal en vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn voor het maken van gezonde, veilige en respectvolle keuzes. Nu en later.

De lesmethode zet aan tot eigen en gezamenlijke reflectie en het verkennen van verschillende perspectieven op de thema's.

- In verhouding met de andere methoden is er meer aandacht voor weerbaarheid.
- Iedere les sluit aan bij een of meerdere christelijke uitgangspunten.

- Er wordt geen gebruik gemaakt van NTR-programma's of expliciet beeldmateriaal.
- De lesmethode is toegankelijk en cultuursensitief. Er wordt rekening gehouden met de culturele en levensbeschouwelijke achtergronden van de leerlingen, ouders en leerkrachten en hoe dat samenhangt met het dagelijks leven en in dit geval juist specifiek ten aanzien van het omgaan met seksualiteit. Deze religies en culturen worden besproken in de lesmethode, er wordt met kinderen over nagedacht en het komt in zowel de docentenhandleiding, leerkrachtenworkshop en ouderavond aan bod.
- Geschikt voor identiteitsgebonden onderwijs, openbaar onderwijs en speciaal basisonderwijs.

Visie op seksualiteit

Om kinderen te ondersteunen bij een gezonde en gelukkige ontwikkeling, staan belangrijke waarden als respect, veiligheid, en gelijkwaardigheid centraal. Maar ook zelfbewustzijn en autonomie, waar mogelijk vanuit een positieve benadering, omdat deze bewezen het meest effectief is. Naast waar- schuwende en beschermende boodschappen wordt bijvoorbeeld ook de boodschap gegeven dat seks later leuk is of zou moeten zijn en wat daarvoor nodig is. Een respectvolle omgang met jezelf en anderen en

Seksualiteit is een wonder van de Schepper en vraagt daarom ook om een positieve benade- ring. Ieder mens is hierin uniek en ieder- een is wonderlijk ge- maakt. De bedding van veiligheid en stabiliteit zijn be- langrijke pijlers voor een goede seksuele ontwikkeling. Dat ieder mens wonder-

In je seksualiteit ben je kwetsbaar. Het is persoonlijk en het hangt samen met wie je bent. Ieder mens heeft het zelfvertrouwen, de kennis en de vaardigheden nodig om veilige en eigen keuzes te kunnen maken. Daar is betrouwbare informatie voor nodig. We doen dat via een waardegericht benadering waarin liefde, zorg, respect en veiligheid centraal staan. De kernwaarden van onze stichting zijn respect, veiligheid en autonomie. Veilige relatievorming is essentieel voor seksuele gezondheid: herkennen waar en wanneer je bij wie veilig bent, wensen en grenzen kunnen aangeven en oog hebben voor de ander en verantwoordelijkheid kunnen nemen voor gedrag.

Kinderen moeten ondersteund worden om zelf op een veilige manier relationeel en seksueel gevormd te worden, en eigen keuzes te leren maken. Ook in de voorlichting zelf moet het kind zich veilig voelen en aansluiten op de toon en taal van het kind.

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Visie op seksualiteit (vervolg)

begrip voor elkaars wensen, grenzen, perspectieven en ervaringen zijn belangrijke voorwaarden om nu en later een gezonde en gelukkige ontwikkeling door te maken.

lijk is gemaakt is een rode draad door alle lessen heen. De positiviteit komt voort uit de christelijke waarden en normen.

We geloven dat ouders en opvoeders een heel belangrijke rol hebben. Zij kunnen hun kinderen bevestigen in hun identiteit en voorbereiden op hun lichamelijke en seksuele veranderingen. Ook het meegeven van persoonlijke normen en waarden en het delen van wat het betekent om verliefd te zijn, te daten, een relatie te hebben hoort daarbij.

Visie op gender- en seksuele diversiteit

Om kinderen te leren op een respectvolle manier met zichzelf en anderen om te gaan, is aandacht voor diversiteit waaronder gender- en seksuele diversiteit belangrijk. Zo krijgen alle kinderen de ruimte om zichzelf te zijn, een positief zelfbeeld te ontwikkelen en zijn ze beter weerbaar tegen pesten en de druk van anderen om dingen te doen die het zelf niet wil. Aandacht voor dit thema draagt bij aan het bevorderen van respect en acceptatie en aan een sociaal veiliger school- en klassenklimaat.

Door het lespakket is dit thema verweven in verschillende lessen (bijvoorbeeld lichamelijke ontwikkeling, familie, verliefdheid en relatievorming). Kinderen krijgen kennis mee over lichamelijke en sociaal-emotionele ontwikkelingen, ze leren respect te hebben voor diversiteit en hierover vragen te stellen en met elkaar in gesprek te gaan, zodat elk kind zichzelf kan zijn.

Diversiteit in het algemeen is een steeds terugkerend thema binnen de lessen. Hiermee wordt de erkenning van de uniciteit van ieder persoon bedoeld.

De lessen rondom seksuele diversiteit en genderdiversiteit zetten in op het informeren wat dit inhoudt. Uitgangspunt is dat we weten dat in de basisschoolleeftijd de seksuele voorkeur en genderidentiteit in ontwikkeling is. Er is veel aandacht voor hoe er veiligheid geboden dient te worden. Dit geldt voor leerkrachten en de leerlingen. Deze veiligheid is belangrijk bij het hulp bieden en het hulp vragen. Bij wie kun je terecht wat kan en mag je doen wanneer je bij jezelf vragen hebt of ontwikkelingen ervaart? De christelijke uitgangspunten en waarden zijn hierin belangrijk.

Het gelijkwaardig zijn van jongens en meisjes wordt niet apart gethematiseerd, maar is wel een dragende gedachte in de methode en komt tot uitdrukking in het benadrukken van de waardigheid van iedereen en het respecteren van elkaar.

Kinderen leren dat ze zichzelf mogen zijn en dat iedereen uniek is. Zij zijn bekend met gender- en seksuele diversiteit en zij weten wat dit betekent. Kinderen kunnen respectvol met zichzelf en de ander omgaan. In de klas is er ruimte voor leerlingen om zichzelf te zijn, de leerkracht gaat hier passend mee om.

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Visie op online seksualiteit (o.a. porno en (ongewenst) sexting)

De digitale leefwereld is voor kinderen en jongeren niet los te maken van de offline leefwereld. Sociale media, appgroepen en internet zijn voor kinderen en jongeren niet meer weg te denken uit hun leven. Ze besteden veel tijd online en doen daar allerlei ervaringen en contacten op. Meestal vooral leuke, maar soms ook minder leuke. Zo ook op het gebied van vriendschap, relaties, intimiteit en seksualiteit.

Naast waarschuwende en beschermende boodschappen, hanteert Kriebels een open, kritische en educatieve benadering die kinderen helpt om hier veilig en bewust mee om te gaan en zichzelf en anderen met respect te behandelen.

Kinderen kunnen onbedoeld pornografische beelden tegenkomen. Het is cruciaal dat ze begrijpen dat deze niet voor hen bedoeld zijn, dat ze deze weg kunnen klikken, dat ze geen realistisch beeld geven en dat ze hierover met iemand die ze vertrouwen kunnen praten, zeker wanneer ze geschrokken zijn.

Ook sexting en ongewenste sexting wordt besproken, met nadruk op consent, vrijwilligheid en respect voor jezelf en anderen. Kinderen leren dat het ongevraagd door- en toesturen nooit mag, dat het strafbaar is en wat ze kunnen doen als iemand dit overkomt. Ook leren ze dat het nooit hun schuld is wanneer ze ongewenste sexting meemaken.

Aandacht voor grenzen, online omgangsvormen en de impact van digitale interacties, bevordert respectvol gedrag en kan offline en online grensoverschrijdend gedrag voorkomen. En helpt kinderen veilige en bewuste keuzes te maken, ook in hun online leven.

Naast het herkennen van verkeerde signalen en het woorden geven aan de ja- en nee-gevoelens, besteedt de methode in de bovenbouw ook aandacht aan online weerbaarheid en veiligheid.

Er wordt aandacht besteed aan het herkennen van sexting en pornografie. Naast het herkennen wordt ook gewezen op de verkeerde invloed, de gevolgen en het verslavende van pornografie.

Porno is een realiteit waar kinderen mee te maken krijgen, gewenst of ongewenst. Dit is een zorgelijke ontwikkeling. Lessen gaan over het onrealistische beeld dat kinderen door porno van liefde, seksualiteit en seksuele wederkerigheid kunnen krijgen. Een kind kan schrikken van beelden. Het kan ook gebeuren dat een kind doordat het porno ziet, er gewond aan raakt. Kinderen mogen leren dat ze een keuze kunnen maken in het niet kijken naar porno.

Binnen Veiligwijs zien we sexting niet als onderdeel van de normale seksuele ontwikkeling van kinderen en tieners. Daarom is er in de methode aandacht voor bewustwording van waarom je wel of geen naaktfoto's zou maken en versturen, met de intentie dat kinderen geen naaktfoto's maken. Hier wordt ook aandacht besteed aan de risico's van groepsdruk, het willen pleasen van een ander en hoe je hierin eigen wensen en grenzen kunt aangeven.

Deel niets online wat je ook niet in werkelijkheid zou willen delen. Kinderen mogen leren van de grootte van het internet en hoe kwetsbaar het kan zijn om persoonlijke informatie te delen.

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Graad van detail: plaatjes van bloot, bespreken van seksuele handelingen etc.

Bij de lessen worden getekende illustraties getoond op het digibord of op de werkbladen, die aansluiten bij de leeftijd en leefwereld in de verschillende leerjaren. Wanneer de lichamelijke ontwikkeling of de geslachtsdelen worden besproken worden er tekeningen gebruikt waarop de geslachtsdelen te zien zijn, omdat het belangrijk is dat kinderen leren hoe hun lichaam in elkaar zit, dat elk kind anders en uniek is en om ze woorden te geven voor situaties die zij tegen kunnen komen. Leerkrachten kunnen ondersteunende video's gebruiken van SchoolTV, passend bij de leeftijd en leefwereld. Hierin is sporadisch bloot te zien; echter nooit in een seksuele context, altijd educatief.

Seksuele handelingen worden nergens in het lespakket besproken. Met uitzondering van de uitleg over de voortplanting, maar ook dan wordt dit niet besproken in een seksuele context, enkel educatief. Kinderen kunnen zelf altijd vragen stellen, bijvoorbeeld in de bovenbouw, wanneer zij van leeftijdsgenoten of broertjes en zusjes al weleens iets hebben gehoord. Het is aan de leerkracht om hier wel of geen antwoord op te geven en aan te sluiten bij de leeftijd van kinderen en hun omgeving.

Bij alle lessen is een PowerPoint beschikbaar. De afbeeldingen zijn in de eerste plaats aanvullend bij de les.

Wanneer de ontwikkeling van jongens en meisjes wordt behandeld zijn er tekeningen waarin de geslachtsdelen zichtbaar zijn. Ook zijn er foto's als aanvulling bij het informatieve deel (bijv. een afbeelding van maandverband, tampon en dergelijke).

Bij een aantal lessen zijn ook foto's vanuit de maatschappij opgenomen. Denk hierbij aan reclame. Het gesprek en mondelinge deel van de les is het belangrijkste.

We maken gebruik van tekeningen en geen foto's. De tekeningen zijn intiem, om te laten zien dat seksualiteit dat ook is. Er wordt geen gebruik gemaakt van NTR-materiaal etc.

Tekeningen zijn gemaakt in prentenboekstijl, niet gedetailleerd. Geslachtsdelen zijn te zien, globale tekening van de baarmoeder etc.

Tijdens de leerkrachten workshop wordt er met het team besproken hoe ze omgaan met vragen van leerlingen over seksuele handelingen. Wij ondersteunen de school bij het maken van een visie hierop.

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Inhoud

Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld

- Aandacht voor lichamelijke veranderingen en het ontwikkelen van een positief zelfbeeld – en lichaamsbeeld.

Intieme relaties/relatievorming

- Veel aandacht voor sociale vaardigheden, emotionele ontwikkelingen en gevoelens van vriendschap/verliefdheid.

Voortplanting, gezinsvorming en anticonceptie

- Beschrijving hoe een baby in de buik komt, hoe hij groeit en hoe hij geboren wordt vanaf groep 1-2.
- Veilig vrijen in het kader van voorkomen van zwangerschap en soa's.

Seksualiteit (seksueel welzijn en gezondheid)

- Aandacht voor het ontkrachten van genderrolpatronen en bevestiging van gelijkwaardigheid.
- Aandacht voor seksuele diversiteit en de het belang van respect naar elkaar tonen.
- Aandacht voor consent (herkennen en respecteren van grenzen bij de ander).
- Benadrukt wordt dat seksueel

Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld

- Zelfbeeld grotendeels gebaseerd op wonderlijke schepping door God.
- Aandacht voor lichamelijke veranderingen.

Intieme relaties/relatievorming

- Aandacht voor sociale vaardigheden en om zien naar elkaar.
- Nadruk op verschil vriendschap/verliefdheid.
- Verkering als voorbereidende fase op het huwelijk.

Voortplanting, gezinsvorming en anticonceptie

- Beschrijving hoe een baby in de buik komt, hoe hij groeit en hoe hij geboren wordt vanaf groep 1 (info gedoseerd per leeftijdsfase).
- Nadruk op christelijke waarden: kind geboren binnen gezin, leven vanaf de conceptie waardevol.

Seksualiteit (seksueel welzijn en gezondheid)

- Aandacht voor ontkrachten van genderrolpatronen (op gebied van speelgoed en kleding).
- Zelfbevrediging komt aan bod met

Lichamelijke ontwikkeling, zelfbeeld

- Aandacht voor ontwikkelen positief zelfbeeld, acceptatie van lichaam en veranderingen en voldoende informatie daarover hebben.

Relationele vorming

- Veel aandacht voor sociale vaardigheden, emotionele ontwikkeling en gevoelens, en relationele veiligheid.

Voortplanting, gezinsvorming en anticonceptie

- Beschrijving hoe een baby in de buik komt, hoe hij groeit en hoe hij geboren wordt vanaf groep 3/4
- Veilig vrijen wordt breder getrokken dan anticonceptie alleen.

Gender en genderrolpatronen

- Aandacht voor ontkrachten van genderrolpatronen en je eigen keuzes kunnen en durven maken. Tegelijkertijd bevestiging van en informatie over (algemene) verschillen tussen man/vrouw.

Seksualiteit en seksueel plezier

- Zelfbevrediging komt aan bod, mythes worden niet genoemd.

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Inhoud

contact niet alleen bedoeld is voor voortplanting, maar ook voor plezier/genot (groep 8).

Zelfbevrediging komt aan bod (groep 8). In de eerdere leerjaren worden normen, verwachtingen en regels meegegeven, bijvoorbeeld rondom naakt zijn, het aanraken van de geslachtsdelen en wanneer dit niet gepast is.

nadruk op zelfbeheersing.

- Seksuele diversiteit komt aan bod en het belang van respect naar elkaar tonen ook, alleen niet gecombineerd.

Pornografie wordt als gevaarlijk bestempeld.

- Aandacht voor seksuele diversiteit en de acceptatie daarvan

Er wordt geen waardeoordeel gegeven over jongensbesnijdenis en wordt uitgelegd in de context van de religieuze en culturele opvattingen die er zijn.

Aantal katernen (leeftijdsgroepen)

8 katernen, voor ieder leerjaar 1.

8 katernen, voor ieder leerjaar 1.

4 katernen, 1 per dubbel leerjaar.

Aantal lessen (per groep)

Totaal 53 lessen

Groep 1: 5 lessen
Groep 2: 6 lessen
Groep 3: 7 lessen
Groep 4: 6 lessen
Groep 5: 8 lessen
Groep 6: 8 lessen
Groep 7: 10 lessen
Groep 8: 13 lessen

Totaal 39 lessen

Groep 1: 4 lessen
Groep 2: 4 lessen
Groep 3: 4 lessen
Groep 4: 4 lessen
Groep 5: 4 lessen
Groep 6: 4 lessen
Groep 7: 7 lessen
Groep 8: 8 lessen

Totaal 35 lessen + 8 extra lessen

In de portal staan extra lessen en regelmatig worden er n.a.v. actualiteiten nieuwe lessen toegevoegd. Deze worden ook via de nieuwsbrief aan de leerkrachten gecommuniceerd.

groep 1/2: 8 lessen
groep 3/4: 8 lessen
groep 5/6: 9 lessen + 4 extra lessen
groep 7/8: 10 lessen + 4 extra lessen

Er is voldoende materiaal in de lessen om alle lessen elk jaar te geven. De lessen kunnen echter ook worden verdeeld over 2 jaar. Scholen kunnen hierin zelf een keuze maken.

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Thema's

Vier hoofdthema's

1. Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld:

Kinderen hebben betrouwbare kennis over het lichaam, de primaire en secundaire geslachtskenmerken, een positief zelfbeeld en lichaamsbeeld en hebben respect voor diversiteit van lichamen. Zij hebben kennis over veranderingen in puberteit, kijken kritisch naar geseksualiseerde beelden in media, schoonheidsidealen en seksediversiteit.

2. Sociale en emotionele ontwikkeling:

Kinderen vormen en onderhouden relaties gebaseerd op respect, empathie en gelijkwaardigheid. Zij hebben kennis over verliefdheid en verkering, respectvol omgaan met elkaar, positieve en gelijkwaardige relaties, kennis over diversiteit in leefvormen en relaties, positief tegenover lhbt+, afkeuren van negatief gedrag t.o.v. seksuele- en genderdiversiteit en gendernon-conformiteit.

3. Voortplanting en gezinsvorming:

Kinderen hebben betrouwbare kennis over voortplanting, preventie soa en zwangerschap, hebben kennis over en hebben respect voor verschillende gezinssamenstellingen

Vier 'rode draden'

1. Zelfbeeld: Kinderen waarderen

zichzelf, ook als relationeel en seksueel wezen, vanuit de waarden waardigheid en verwondering richting de Schepper.

2. Duurzame relaties: Kinderen kunnen duurzame relaties waarbinnen diverse vormen van intimiteit een plek hebben, herkennen, waarderen en opbouwen, vanuit de waarden liefde en trouw.

3. Sociale normen: Kinderen kunnen diverse sociale normen in de omgang met relaties en seksualiteit begrijpen en eigen grenzen verwoorden, vanuit de waarden respect en verantwoordelijkheid.

4. Weerbaarheid: Kinderen tonen weerbaar gedrag in de omgang met relaties en seksualiteit, kunnen verdachte en schadelijke situaties herkennen en vragen indien nodig hulp, vanuit de waarden zelfbeheersing en moed.

Opbouw van de hoofdthema's:

Gr. 1/2: Jezelf zijn

Gr. 3/4: Bekend worden met

Gr. 5/6: Begrijpen

Gr. 7/8: Voorbereiden

Thema's groep 1:

- Wat vind ik leuk?
- Samen spelen
- Vriendschap
- Jongens en meisjes
- Samen zijn & fijn gevoel
- Zorg voor jezelf
- Gezinssamenstellingen
- Ik vind jou lief

Thema's groep 3/4:

- Jij bent mooi zoals je bent!
- Groter groeien!
- Jij bent anders dan ik!
- Zwangerschap
- Verliefd! En andere relatievormen
- Wanneer ben ik veilig?
- Ik respecteer jou
- Wie vind ik lief?

Thema's groep 5/6:

- Introductieles seksualiteit
- Lichamelijke ontwikkeling
- Zwangerschap
- Religies, normen en waarden

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Thema's

4. Wensen en grenzen: Kinderen geven hun wensen en grenzen aan en respecteren die van een ander en kunnen hulp vragen bij seksueel grensoverschrijdend gedrag. Zij hebben kennis over consent is en wat wel en niet toelaatbaar seksueel gedrag is en keuren seksueel grensoverschrijdend gedrag af. Kinderen hebben kennis en vaardigheden over gelijkwaardigheid, (on)gewenst (online)(seksueel)gedrag, waaronder (ongewenste) sexting.

Soort materialen

- **Online lesportaal** met toegang tot de digitale lessen.
- **Handleiding** met algemene informatie over lessen relationele en seksuele vorming en het lespakket.
- **Handleidingen** (met instructievideo's) voor schooladministrator en leerkrachten voor het gebruik van het lespakket.
- Managementtool waarmee scholen hun leerkrachten toegang geven en het gebruik van het lespakket op school kunnen

Via het digitale portaal zijn voor leerkrachten beschikbaar:

- **Leshandleidingen** inclusief PowerPointpresentaties voor alle groepen van het basisonderwijs.
- **Achtergronddocumenten** over verantwoording van de lesopbouw, visie, ontwikkeling van kinderen, implementatie in de school en over grensoverschrijdend gedrag en misbruik.

- Jezelf zijn
- Relatievormen
- Veilig zijn
- Wij respecteren elkaar
- Eindoefening

Thema's groep 7/8:

- Introductieles seksualiteit
- De puberteit
- Veilige relaties
- Veilig online
- Seksualiteit in verschillende culturen
- Omgaan met verschillen
- Veilig vrijen (1)
- Veilig vrijen (2)
- Alleen met de meiden | Alleen met de jongens
- Eindopdracht (2 lessen)

- **Lesmap** met leskaternen met 8-10 lessen per dubbel leerjaar (groep 1/2, 3/4, 5/6 en 7/8).
- **Prentenboeken.**
- **Docentenhandleidingen.**
- **Toegang digitale portal** met aanvullend materiaal, video's en voorbeeldbrieven voor de ouders.
- **Informatieve flyer** en informatieboekjes 'Veilig wijs worden' voor ouders
- **Kwaliteitskaarten**

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Soort materialen (vervolg)

- monitoren.
- Advies en (digitale) ondersteuning bij uitvoer en implementatie.
- Vragenbox** voor in de klas, waarin kinderen (anoniem) hun vragen kunnen stoppen.
- Informatiebrochure voor ouders** en overige relevante betrokkenen met informatie over relationele en seksuele vorming, het lespakket, de inhoud van de lessen en werkvormen om thuis de thema's bespreekbaar te maken.

- **Voorbeeld-informatiebrieven** voor ouders.
- **Ouderboekje** (geeft ouders inzicht in de opbouw van de methode en handvatten voor gesprek met hun kinderen over thematiek van de methode)

- **Leerkrachtenworkshop**
- **Ouderavond**
- **Advies en ondersteuning** bij implementatie en casuïstiek.
- **Nieuwsbrief** voor leerkrachten
- **Samenvatting** van de ouderavond die scholen ontvangen na de ouderavond. Er wordt twee keer per jaar een (gratis) webinarserie voor ouders gegeven, toegankelijk voor ouders van kinderen op scholen die met Veiligwijs werken.

Kosten lesmethode

Eenmalige aanschaf kosten van € 199,- en daarna € 50,- licentiekosten per jaar.

Rutgers is een ANBI-stichting en ontvangt geen overheidssubsidie voor de ontwikkeling van de lesmethode. Rutgers biedt geen totaalpakket aan; de kosten hebben daarom uitsluitend betrekking op het digitale lespakket. Teamtrainingen en ouderavonden kunnen worden verzorgd door de GGD of andere aanbieders.

- **Voor scholen 0-50 leerlingen:** Aanschaf € 725,- en € 3,95,- licentiekosten per leerling per schooljaar voor de daaropvolgende leerjaren.
- **Voor scholen 50-100 leerlingen:** Aanschaf € 945,- en € 3,95,- licentiekosten
- **Voor scholen 100-150 leerlingen:** Aanschaf € 1.150,- en € 3,95,- licentiekosten
- **150-200 leerlingen:** Aanschaf € 1.325,- en € 3,95,- licentiekosten per leerling per schooljaar voor de daaropvolgende leerjaren.
- **Voor scholen 200-250 leerlingen:** Aanschaf € 1.425,- en € 3,95,- licentiekosten per leerling per schooljaar voor de daaropvolgende leerjaren.

De kosten voor het Veiligwijs pakket (inclusief alle hiervoor beschreven materialen, ouderavond, leerkrachtenworkshop en ondersteuning) bedragen tussen de €2000 en €4000 (afhankelijk van de grootte van de school), excl. BTW, verzend- en reiskosten.

In overleg met de school is het soms mogelijk het pakket zonder ouderavond en leerkrachtenworkshop af te nemen.

Na de kosten van de eenmalige aanschaf van het lespakket, zijn de licentiekosten:

- **Voor scholen <150 leerlingen:** € 155,- licentiekosten vanaf het tweede jaar.
- **Voor scholen 150-300 leerlingen:** € 175,- licentiekosten vanaf het tweede jaar.
- **Voor scholen 300-450 leerlingen:** € 195,- licentiekosten vanaf het tweede jaar.

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Kosten lesmethode (vervolg)

- **250-300 leerlingen:** Aanschaf € 1.550,- en € 3,95,- licentiekosten per leerling per schooljaar voor de daaropvolgende leerjaren.
- **Voor scholen >300 leerlingen:** aanschaf € 1.650,- en € 3,95,- licentiekosten per leerling per schooljaar voor de daaropvolgende leerjaren.

Voor de ontwikkeling van Wonderlijk gemaakt ontvangt Driestar educatief geen overheidssubsidie en de organisatie heeft geen ANBI-status. De kosten hebben betrekking op het lesmateriaal, de doorontwikkeling daarvan en ondersteuning van scholen bij de implementatie.

Bij grotere scholen, andere organisaties of specifieke situaties wordt een passende prijsopgave gemaakt.

Let op: de licentiekosten kunnen iets verschillen met de hier genoemde bedragen.

Stichting Zorg voor Seksualiteit is een ANBI-stichting en ontvangt geen overheidssubsidie. Dit zie je terug in de kosten van de materialen.

Ondersteuning

Rutgers biedt scholen die met Kriebels werken advies en (digitale) ondersteuning bij uitvoer en implementatie.

Er is geen specifieke training voor leerkrachten of ouderavonden voor het lespakket Kriebels in je buik. Wel ontvangen scholen ondersteunende materialen om ouders te betrekken en worden scholen doorverwezen naar andere experts op het gebied van relationele en seksuele vorming voor trainingen, zoals de GGD. De GGD kan in haar trainingen aandacht geven aan de verschillende erkende lesmethoden, of een van de andere aanbieders.

Rutgers onderhoudt op seksuelevorming.nl

Driestar educatief biedt scholen die met Wonderlijk gemaakt werken maatwerktrajecten over de inhoud en implementatie van de methode.

Daarnaast biedt Driestar educatief op verzoek en uitnodiging van scholen ouderavonden. Voor ouders zijn daarnaast een ouderboekje en lesbrieven beschikbaar. In het ouderboekje krijgen ouders uitleg over wat er globaal in de lessen wordt besproken en krijgen ze handvatten hoe ze daar thuis

Het lesmateriaal van Veiligwijs wordt verkocht als pakket, incl. de leerkrachtenworkshop en ouderavond. Ook wordt de relatie met de school onderhouden en kan de school geadviseerd worden bij casuïstiek of vragen. Dat doen we doormiddel van persoonlijk contact. Scholen ontvangen daarnaast maandelijks een nieuwsbrief met tips.

De ouderavonden en leerkrachten workshops verzorgd door Zorg voor Seksualiteit zijn waardegericht en sensitief en gebaseerd op dezelfde expertise en uitgangspunten als

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Ondersteuning (vervolg)

een [landelijke trainingspool](#) met trainers die teamtrainingen kunnen verzorgen. Zij zijn expert op verschillende (deel)thema's binnen relationele en seksuele vorming en opvoeding en hebben verschillende identiteiten en achtergronden.

Rutgers biedt daarnaast kosteloos twee e-learnings aan voor leerkrachten en schoolleiders in het basisonderwijs: [Starten met seksuele vorming](#), [Gezonde Relaties & Seksualiteit op het basisonderwijs](#).

Tenslotte is er het [Draaiboek voor een ouderavond: Gezonde Relaties & Seksualiteit in het basisonderwijs](#). Deze is gratis te downloaden.

in de opvoeding aandacht aan kunnen besteden.

De trainers van Driestar educatief zijn expert op het gebied van relationele en seksuele vorming en hebben geregeld intervisie met elkaar om de thematiek blijvend te doordenken en te reflecteren op hun ervaringen met teams en ouderavonden.

Veiligwijs. We hebben 15 jaar ervaring met het verzorgen van ouderavonden. We houden rekening met persoonlijke, culturele en religieuze verschillen.

Vanuit Stichting Zorg voor Seksualiteit informeren wij de GGD op verzoek over de lesmethode Veiligwijs. De meeste scholen worden ondersteund door stichting Zorg voor Seksualiteit. Het is ook mogelijk dat de GGD begeleid in het keuzeproces of een ouderavond geeft. De meeste scholen geven er de voorkeur aan dat de ouderavond door Zorg voor Seksualiteit wordt gegeven.

Kosten ondersteuning

De kosten voor een teamtraining of ouderavond variëren per GGD en trainer in de trainerspool. Soms kan de GGD de training of ouderavond kosteloos aanbieden omdat deze ondersteuning betaald wordt door de gemeente of vanuit de Stimuleringsregeling van Gezonde School.

Zowel de e-learnings als het draaiboek zijn gratis verkrijgbaar.

Leerkrachtentraining (kort):
€ 850,- (2 uur)

Leerkrachtentraining (lang):
€ 1.148,- (3 uur)

Informatieve presentatie: Wat is Wonderlijk gemaakt? € 648,- (1,5 uur)

Ouderavond: € 850,- (2 uur)

Aan de ondersteuning van scholen zijn geen aanvullende kosten verbonden wanneer de school het pakket afneemt.

In overleg met de school is het soms mogelijk het pakket zonder ouderavond en leerkrachtenworkshop af te nemen. Kosten hiervoor bedragen €550 (ouderavond) en €800 (leerkrachtenworkshop), excl. BTW en reiskosten.

OVERZICHT GEZONDE SCHOOL-ACTIVITEITEN

DOORLOPENDE LEERLIJN THEMA RELATIES & SEKSUALITEIT IN HET BASISONDERWIJS

Kriebels in je buik

VEILIGWIJS

Communicatie voor ouders

Ouderbrochure met informatie over relationele en seksuele vorming, de lesdoelen en een korte samenvatting per les met aansluitende gesprekstarters voor thuis. Dit alles zodat ouders goed op de hoogte zijn van de inhoud van de lessen en hier over vooraf of aansluitend thuis het gesprek kunnen voeren met hun kind.

Ouderbrochure met informatie over relationele en seksuele vorming. Op deze wijze kunnen ouders thuis meelezen met de lessen die op school gegeven worden. Bovendien krijgen ze adviezen om het gesprek aan te gaan met hun kind(eren).

- Voorbeeldbrief in portal met informatie over lessen
- Flyers voor ouders (korte informatie over Veiligwijs)
- Informatieboekje voor ouders (thuis aansluiten op de lessen Veiligwijs en de seksuele opvoeding thuis)
- Samenvatting ouderavond Veiligwijs

Contact

info@kriebelsinjebuik.nl

www.wonderlijkgemaakt.nl/contact

www.veiligwijs.nl/contact/

* Goed beschreven is een eerste beoordeling van de kwaliteit en uitvoerbaarheid van een interventie. In het werkblad staat minimaal het volgende:

- Een degelijke beschrijving van de doelen, doelgroep(en), aanpak, randvoorwaarden, overdraagbaarheid interventie, ervaring met de uitvoering en beschikbare materialen.
- Informatie over de uitvoering, zoals beschikbaarheid van een handleiding, de kosten, tijdsbesteding en randvoorwaarden.

** Naast een goede beschrijving wordt de werkzaamheid van de interventie met modellen, theorie of literatuur onderbouwt.